

naší republikou nebo druhým smluvním státem, ani vypovídání smluv nebo jiné právní úkony spadající do oboru mezinárodních smluv.

Co platí o provádění smluv, platí i o dohodách, týkajících se jejich provádění, zahrnujíc v to i výklad sporných ustanovení.

Tím se dotýkám dosti sporné otázky, t. zv. administrativních dohod, jejichž sjednávání si vindikuje pro sebe vláda nebo dokonce i jednotlivá ministerstva.

Rozebíratí tuto otázku překročilo by však rámec této naší úvahy. V praxi půjde jen o to, aby se našlo spolehlivé dělítko, neboť více než jinde platí zde, »minima non curat praetor«, stejně jako »principiis obsta«.

DR. CL. HARAOUÍ:

ZAHRANIČNÍ POLITIKA FRANCIE.

Duch francouzský projevuje se v politice spoustou doktrín, jimiž je tato jako prošpikována. Národ francouzský, který setrvává v oblasti, kde kázeň jest nezbytná, zoufale individualistickým, tvoří různé strany a skupiny, zůstává zoufale intelektuálním i vůči nejzávažnější ze skutečností. Myslím, že nikde na světě nebylo by možno pro otázku právní a výklad tajného dokumentu utvořiti dvě politické skupiny: dreyfusismus a protidreyfusismus, jichž jménem potíraly se nelítostně dítky téhož národa, téže generace, téže politické strany a snad i téže rodiny. A zdá se, že ani válka světová na těchto poměrech ničeho nezměnila.

Činnost diplomatická méně než jakákoli jiná přizpůsobuje se individu a abstrakci různých systémů: navazuje stále těsně na minulost a počítá s kollektivitou, nucena jsouc rozhodovati se zvolna a stále slevovati. A právě i v tomto oboru činnosti, tak realistické a ještě obvyklejší než která jiná, projevuje se duch francouzský generalisacemi zjednodušených linií a stavěním nesmiřitelných systémů. Dnes ku př. je to locarnism a antilocarnismus.

Nikde nejsou takovéto výstřelky úzkoprse scholastiky tak v rozporu se skutečností a tak nebezpečny zájmům národa.

* * *

Jakým směrem měla se bráti po uzavření míru Versailleského zahraniční politika vítězná Francie, aby setrvala v rámci svých tradic a přizpůsobila se požadavkům doby?

Především měla zajistiti provedení mírových smluv — chartou vítězství a statutem Evropy. Ale provedení jest snadné a prosté vši strohosti jen tenkrát, je-li smlouva stručná a jasná, oboustranná a bezprostřední, a neobsahuje ani odkladů, ani zálužných východisk. A mírová smlouva, kterou Jiří Clémenceau a André Tardieu s větší těžkostí vynutili na svých spojencích než uložili nepříteli, není obsažena na jedné stránce, ale jest to celý svazek. Je to pracně sestavená transakce, plná různých lhůt, odkladů a odvolání, plná nezbytných nejasností a k dovršení zla nedokončená, — nedovoluje ani rychlé a prosté použití, ani nepřipouští automatické a definitivní uvedení v platnost.

Za každým krokem jest třeba vyjednávatí se spolupodepsanými. A vyjednávání znamená slevování a smlouvání. Vše závisí na vyjednávajícím, na jeho zkušenosti a jeho autoritě. Jak potom udržovati onu solidaritu vítězů, která je předpokladem provedení smlouvy a která zaručuje stabilitu Evropy? Úkol to nerozlučně spojený s prvým, ale ne o mnoho snazší. Seskupiti mladé a demokratické státy, jež společným vítězstvím staly se velmocemi, bylo méně těžké, a porážka Francie byla by odzvoněním jich existence. A ještě bylo třeba sedmi let a tří ministrů, aby byla spředena tato síť přátelství francouzského, přátelství nejspolehlivějšího a nejvteřejšího. Ale jest třeba další součinnosti, a již tíže docílitelné: států, které mají podíl na zodpovědnosti za mír. A tu vidíme, že Italie je nespolehliva a

stále neuspokojena. Anglie jest pozadu o celé století, je ve vleku svých zvyklostí, obává se spojení, který mu věrně pomáhal, a šetří nepřítele, který mu způsobil těžké ztráty. Spojené Státy brzy naloďují, brzy zase vyloďují, tvrdí, že se izolují, ale sní o světovládě, rády by prodávaly, aniž by musily kupovati, rády by odzbrojily, aniž ztratily moc. I zde ne-li pro navázání nových pout, ale k pouhému udržení styků — kolik třeba trpělivosti, co práce, úsilí a vynalézavosti! Vše závisí od vyjednávacího jeho oblíbenosti a autority.

Mímo to třeba i pacifikovati poraženého; důstojnost toho žádá. Dnešní, vítězné generace nemohou si počínati tak jako generace po porážce r. 1871. Rána ta jest zacelena. Porýní je odmilitarizováno. Zažehnán hrozivý přízrak, budoucnost je jasná a jistá — zájem toho vyžaduje. Jistě duchovní ulehčení bez úplné bezstarostnosti, a hospodářská součinnost bez podřízenosti, stálý styk a pouta přátelství dovedou ne-li zabrániti, aspoň oddáliti výbuch odvety až do doby, kdy stabilisace a organizace Evropy zmírní náraz a zmenší jeho zhoubnost. Jest to jisté? Nikoli. Ale lze v to doufati! Uvolnění styků a spolupráce usnadní provedení smlouvy a utuží přátelství vítězů. Ubude různých neshod, ubude rušivých incidentů. Ale i zde, co ještě nebezpečí třeba překonati, kolik ještě překážek třeba odstraniti! Tato politika vyžaduje zároveň odvahy i nedůvěry, umírněnosti i ráznosti. Vše záleží na vyjednávacím: na jeho smyslu pro realitu a na jeho vážnosti.

Konečně třeba organisovati mír. Uskutečnění tohoto úkolu jest podmínkou úkolů druhých. Smlouvu Versailleskou lze provésti jen za součinnosti Společnosti Národů — její text toho žádá. Spojenectví Francie jest účinné jedině v rámci Společnosti Národů. I uvolnění styků s Německem jest možné jen se zárukou Společnosti Národů. Co tu těžkých úkolů — řekne mnohý — »jak křehký jest ten mír!« Zajisté. Trvale zajištěn bude teprve tehdy, až války přestanou býti dobrým obchodem s omezeným risikem. Tato eventualita není žádnou chimérou. Při bombardování jedovatými plyny a třaskavinami z dalekonosných děl a vzdušných eskadril přestává být válka, pokud jde o ženy, starce a nemocné, smrtí druhých. Ztrácí tak všechn svůj půvab. Co tu těžkých úkolů! Nacionalism působí jítření, mysticism zkrlesluje. Vše záleží na vyjednávacím: na jeho důvtipu a jeho autoritě.

* * *

Politika zahraniční, současně konservativní i novotářská, diktována je tradicemi a okolnostmi eminentně francouzskými. Je obratná a složitá. Její realism je tvořivý. Její noblesa jest nepopíratelná. Jest důvtipná a logická, hospodárná i předvídavá.

Tato definice není duchovním snem. Jest historickou skutečností. Nikdo ji nevymyslíl předem a nehlásal s katedry. Vykristalisovala se a přišla sama. Je současně výslednicí i silou. A to jest pro zahraniční politiku podmínkou jejího úspěchu i měřítkem její ceny.

Hned po uzavření míru její charakteristické linie byly jaksi instinktivně načrtnuty různými ministry po sobě následujícími, kteří snad lišili se v odstínech, ale jejich činnost v podstatě byla stejná. Byli více vedeni, než sami vedli, více pokračovali než nově tvořili.

Provádění mírové smlouvy, až na odstavce, které neobsahovaly žádné ustanovení lhůt, ani odvolání — bylo jediným dlouhým a vyčerpávajícím bojem, ani ne tak proti sebeobraně poraženého, jako proti nedůvěřivé omrzlosti vítězů. Ani pokud šlo o vyklizení Porýní, ani při jednání o území Saarské nevyskytlo se poprvé dilemma: Trvati, či vyjednávat? Trvati — na čem? Vyjednávat — o čem? Vojenské provedení bylo zákonně skončeno až 22. června 1927. Fakticky není provedeno vůbec. Německu dostalo se přičleněním profesionálních kádrů a dobrovolnických skupin slušného počtu vojska, a přesunem úvěrů takových zásob materiálu, které jsou v rozporu s ustanoveními smlouvy. Finanční její provedení není skončeno ani fakticky, ani po právu. Historik, který sledoval krok za krokem tento úporný desítiletý zápas, zaznamenal postupně uzavírané dohody a na to jejich pád, váhá kritisovati takové vyjednávače a odsuzovati taková ujednání. Ve svém svědomí musí však bez váhání uznati nespornou houževnatost, jasnou umírněnost, jakož i tvořivé úsilí vlád francouzských.

Jednou z nejlepších jeho kapitol jest a zůstává síť přátelských smluv francouzských. Alexandru Millerandovi zůstává zásluha, že ji zahájil svým hlavním předivem: dohodou francouzsko-belgickou (7. září 1920). Aristid Briand utkal druhé předivo: smlouvu polsko-francouzskou (19. února 1921), Raimond Poincaré třetí: dohodu francouzsko-českou (17. srpna 1923) a připravil čtvrtou: smlouvu rumunsko-francouzskou (10. června 1926). Řadu tuto končí smlouva francouzsko-srbská, uzavřená 11. listopadu 1927. Nestačilo však sloučiti hlavní živly ve smlouvě Locarnské (10. října 1925). Bylo třeba její platnost rozšířiti dokončením zlikvidování tohoto asijského podniku — jehož ovoce domníval se skliditi Lloyd George, a jež zaplatilo Řecko (smlouvy francouzsko-turecké datují se teprve od 20. července 1929) — a novým zahájením politiky spolupráce se Španělskem, která jest nadále, jako v r. 1904, podmínkou míru v Africe a zárukou rovnováhy v moti Středozemním (dohoda a memorandum madridské z 18. července 1925; dohoda Tangerská ze 4. března 1928; přátelská a arbitrážní smlouva z 18. července 1929).

V desíti letech nedovedla Francie zajistiti provedení mírové smlouvy. Dokázala však, poněvadž byla nakonec osamocena, obnoviti a rozšířiti okruh svých přátel v Evropě.

Ba, dokázala ještě více. Sledovala rozsáhlou operaci evropského přeskupení, nezapomínajíc pracovati k posílení Společnosti Národů a usilovati o zmírnění napětí s Německem. Již v l. 1922 a 1923 byly zahájeny kroky k uzavření úmluvy, o trvalém přátelství a dohody o vzájemné pomoci, z nichž měly později vzejíti protokol Ženevský a pakt Kelloggův.

Pokusy o spolupráci francouzsko-německou nedatují se teprve od Locarna, ale již od Wiesbadenu (říjen 1921). A na Anglii padá zodpovědnost, že věc pozdržela.

Tato zahraniční politika likvidací a evropského přeskupení, zmírnění německého napětí a mezinárodního řádu, jest v šťastném rozporu s jinými, méně prozíravými a konstruktivními, působícími napětí a rozpory.

Budoucnost dovede ji spravedlivěji oceniti než doba současná. A historie zaznamená, že v této poválečné době, ještě zmítané ozvukem bitev a prudkostí zálsků, třetí Republika zůstala věrnou staré francouzské tradici prozíravé moudrosti, jejíž definici podal již hrabě de la Ferronaye Karlu X: »spravedlivá míra, od níž není již možno úchylek. Mírně ovlivňující jako spravedlnost a mocná jako rozum. Naše moudrost, vláda našich mravů a situace naší země ukládají nám tuto úlohu. Je třeba ji plniti. Prospěch všech států je věcí všech. Francie je jaksi jich středem a společným místem. Potřebuje míru, a mír potřebuje jí!«

* * *

V prvním odstavci tohoto pojednání o zahraniční politice Francie pokusil jsem se dokázati, že tato země nemůže a nesmí soustřediti svoji diplomatickou činnost na doslovné a úzkoprse provádění smlouvy, která může být nejčastěji jen pohledávkou na nejistou a neklidnou budoucnost. Kdyby se byla omezila jen na toto, byla by tím izolovanější a byla by seslabila svoje síly a zatemnila svůj jas a v důsledku toho byla by se musila k provedení vojenských a finančních klausulí odhodlati k transakcím ještě daleko nákladnějším a nejistějším.

Poněvadž jest zároveň národní i mezinárodní, — v čemž spočívá její velikost a zajištěná účinnost, — může se politika francouzská projevovati více nebo méně výrazně v jedné nebo v druhé svojí orientaci. A zachování správné rovnováhy jest právě podmínkou úspěchu, jak morálního, tak materiálního.

* * *

První odchylka mohla by se jeviti v methodě a v duchu diplomacie francouzské.

Jakým způsobem v methodě? Že by pracovala jen v rámci rozmluv, vyměňovaných mezi diplomaty a omezovala se jen na činnost jako člen organismu ženevského.

Leč žádný kabinet francouzský nikdy nepomýšlel na něco takového. Všechny bez výjimky spolupracovaly se stejnou horlivostí se Společností Národů. A jen spisovatelé a zpěváci dovolili si vůči

instituci ženevské — k vůli jejím příliš opožděným intervencím, přílišnému psaní, nedostatku dekora, přílišné vznětlivosti, jejím sezením příliš veřejným a jejímu posluchačstvu příliš ženskému — výsměch, jemuž měli generální sekretariát a stálí delegáti již dávno odniti všeliké zdání oprávněnosti. Takoveto vtipy nejsou však ani příliš duchaplné, ani chytřejší než Voltairův vtip o Kanadě a jejích zasněžených polích, nebo výrok Clémenceau-ův o Italii a její zemědělské neschopnosti. Člověk, který se směje, není vždy člověkem myslícím.

Historikové francouzští vědí, že delegáti francouzští nebyli nikdy v Ženevě osamoceni a zpracováváni tak jako během nejvyšších rad a omezených konferencí.

Konference ve Washingtonu, v Janově a v Londýně vyznačovaly se příhodami, jež by si Francouzi měli stále připomínati, a jež by měly buditi hanbu druhých. Lid francouzský hledí k Společnosti Národů se zvědavostí i s důvěrou, které nedovolují jakékoli odchylky v methodě diplomatické: jednohlasné mínění kandidátů ve volebních bojích je toho důkazem.

Nějaká úchyłka v duchu politiky francouzské je právě tak neskutečna jako úchyłka v methodě. I zde úsilí organisací evropských má jen theoretické námitky a naráží jen na ojedinělé výhrady. V diplomacii mají fakta více váhy než myšlenky. A, ať chceme či nikoli, fakta jsou to, a každá vláda musí se jim podříditi. Válka, která nezměnila člověka a jeho duchovní život, obrátila na ruby svět a život materiální.

Válka rozkouskovala evropský poloostrov na množství států a státečků. Toto rozdrobení může být zárukou rovnováhy, třeba však usilovati o dosažení hospodářské rovnováhy. Válka přiblížila Ameriku Evropě. Aeroplány přelétají, radiové vlny se šíří prostorem. Vzdálenosti ubývá. Vlády pracují společně. Zajisté, že koncepce Ameriky španělsko-latinské, anglo-americké, a franko-kanadské je pro jejich mateřskou zemi zdrojem bezpečnosti i nadějí na prosperitu. Ale jen pod podmínkou, že nebude ani politické roztržštěnosti, ani hospodářského vpádu, že budou utvořeny tarify evropské a uzavřeny dohody průmyslové. Válka poevropštila i západní Asii a severní Afriku, rozšířila na jih i na východ průmyslovou výzbroj i městské formy civilisace, pohltila znovu ve svých hranicích země, které byly její kolébkou, a které dnes znovu ožívují odleskem západu. Je jisto, že tímto rozmachem otevírají se Evropě kol znova oživeného Moře Středozevního nové možnosti blahobytu. Předpokládá trvalou bezpečnost a poctivou spolupráci.

Francie jest takto nucena, ježto se stala africkou i asijskou, ježto zůstává orientována ke třem Amerikám a solidární se státy novými, — vésti politiku kontinentální a ujmouti se organisace evropské. Lid to vycítuje, odborníci jsou si tím jisti. Dílo započíná.

* * *

Leč hrozí jí nadále tím více, že v jiné orientaci dopustí se hlubších úchylek. Ba, jistou krátkou dobu se jich už i dopustila.

Jsou-li ještě ojedinělí jedinci, kteří dosud myslí, že netřeba zaváděti v předválečných methodách diplomatických žádných změn, — vlády socialistické, naopak, pokusily se o novotu, totiž nahraditi staletou techniku přímým a veřejným vyjednáváním a jednatele z povolání nahraditi parlamentáři dočasně ustanovenými. Uvedu příklad: Vyjednávání francouzsko-americké o dluzích bylo poškozeno tím dnem, kdy kartel levice vzal je z rukou jediného diplomatického zástupce Francie, p. J. J. Jusseranda, který by byl vlivem zjednané autority a prokázaných služeb mohl získati od státní pokladny americké nejvyšší míru concessí.

Týž demagogický nerozum a táž krátkozrakost jsou s to zavésti politiku na nové scestí, daleko nebezpečnější: způsobiti totiž porušení rovnováhy mezi jejími národními cíli a jejími mezinárodními formullemi. Je nebezpečí, že historické záruky francouzské bezpečnosti — záruky rovnováhy a solidarity, záruky vojenské a v Porýní — budou puštěny se zřetele. Parlamentní slovíčkaření působí nejasnosti, socialistická mystika zkresluje. Stačí na důkaz toho uvésti jediný případ. V Londýně, v červenci

1924, nejednalo se jen o otázku vyklizení Porúří. Šlo i o otázku vyklizení Porýní. Běžely lhůty okupační přes neprovádění po 5 let, či počaly běžeti teprve po 5 letech provádění? Dne 5. srpna 1924 uznává ve sněmovně Mac Donald nejistotu právnické debaty a připravuje veřejné mínění na drahou transakci. Obojí vyklizení nebylo spolu vázáno. Závazek nebyl učiněn. Příležitost byla propasena. Internacionální formule zamaskovala skutečnost. Politika francouzská utrpěla úchylku, její linie se ohnula, její rovnováha kolísá.

* * *

Jen duchově opravdu moderní mohou zachovávatí přímý směr i rovnováhu. Moderní republikán, vzdálen všech krajností, přesvědčen, že jedna jako druhá svým verbalismem a svojí mystikou od sebe odlišnou a protichůdnou, ale nezvyklou a nebezpečnou, patří minulosti rovněž již mrtvé, přesvědčen, že přetvořenému světu musí odpovídati jak doma, tak na venek politika rozličná — dovede si zachovávatí a přizpůsobití tradiční metody a odborníky z povolání, zároveň využití i nové formy a nového rámce mezinárodního života, vyjednání provedení mírové smlouvy a utužití pouta přátelství, maje stále na mysli ochabnutí napětí francouzsko-německého a kontinentální organizaci v rámci Společnosti Národů.

Vysvětleme to na malém příkladě. Němci chtějí započítí jednání o otázce Saarské ještě před plebiscitem r. 1935. Ze tří mluvčích francouzské politiky prvý odpoví zcela stručně a krátce: »ne!« Druhý řekne: »uvidíme!« — a třetí dá se o té věci do hovoru, nejsa už tak skoupý na slovo a nevyhýbaje se podrobnostem.

Rozluštění v pravdě moderní a uklidňující, jakého se mírovou smlouvou za plného souhlasu presidenta Wilsona dostalo otázce saarské, respektuje tři podmínky, na nichž spočívá mír evropský a veškeren dnešní nový řád: právo národa, řídití svoje záležitosti sám, spolupráci francouzsko-německou v příhodném rámci, a intervenci Společnosti Národů na poli, kde může a v době, kdy má prokázati svou účinnost. V zájmu celé Evropy je nemožno porušiti tyto tři zásady. Mají němečtí delegáti nějaké řešení, které by dovolovalo zachovávatí úplněji tyto zásady? Jestliže ano, posloucháme pozorně, — ne-li, počkáme raději až do r. 1935.

Čas koná svoje dílo. Umírňuje. Nová pouta se navazují. Zájmy se sblíží. A občané Saarští seznají, že jejich území, klidné a obohacené, tvoří v osvobozujícím rámci mezinárodního režimu nejvhodnější pole pro takovouto hospodářskou spolupráci a pro ono duchovní sblížení, které je předpokladem vyjasnění francouzsko-německého.

* * *

Jestliže se shlukují kol osoby André Tardieu-ovy všechny činorodé síly národa francouzského — tož proto, že nově generace objevují v něm — »v jeho rozhodném a odhodlaném duchu« — dokonalý typ moderního republikána, který dovede jak doma, tak vůči cizině provozovati politiku odpovídající zcela nové době i generaci, schopného přivéstí zemi k úspěchům pokrokem a k míru v důstojnosti.

VNITŘNÍ A ZAHRANIČNÍ POLITIKA.

A. VNITŘNÍ.

Těžisko politické situace spočívalo v poradách koaličních stran o sestavení a provádění vládního programu. Jedná se tu zejména o problémy, které vyplývají ze zemědělské krise. Jednání mezi skupinou stran zemědělských a stran socialistických působí i vleklé projednávání jiných otázek. Ale přesto dochází k vyřízení některých předloh z malého koaličního programu. Poslanecká sněmovna schválila zákon o dovozních listech, zákon o gentském systému, zákon o přírážkových clech, kteréžto zákony